

T. Molnár Gizella (SZTE JGYPK):

A néptanítók szerepe a generációk tanulásában Eötvös népoktatási törvénye után

Kulcsszavak: generációs tanulás, népoktatás és néptanítók, ismeretterjesztés, olvasókörök

A modern polgári állam legfőbb törekvése a kultúra terén mindenütt az új, a modernizáció követelményeinek megfelelő oktatáspolitikai kidolgozása, az analfabetizmus felszámolása, a lakosság általános és szakmai műveltségi szintjének emelése. A kiegyezést és az 1868-as tankötelezettségi törvény bevezetését követően hazánkban is nagyobb lendületet vett ez a folyamat, mert bár az iskoláztatás a reformkor óta egyre szélesebb körben terjedt, még 1880-ban is analfabéta volt a hat éven felüli lakosság közel hatvan százaléka. Ezt súlyosbította, hogy nem volt elegendő iskola és tanító, így a lakosság alacsony közműveltségi szintje akadályozta a modernizációt, ami elsősorban a paraszti népesség körében volt tapasztalható, főként a tanyás vidékeken, ahol sokkal nehezebb volt az oktatáshoz való hozzáférést megoldani, hogy legalább az elemi ismereteket elsajátíthassa a lakosság. A törvény nyomán létesült tanyai iskolák köré hamarosan közösségek szerveződtek, amiben nagy szerepe volt az ott működő tanítóknak, hiszen abban, hogy minden környékbeli lakos a magáénak érezhette az iskolát, és nemcsak a gyermekek, hanem a többi generáció számára is az információhoz, a kultúrához való hozzáférést jelentette, komoly része volt a tanítók szervezőmunkájának. Eötvös kultuszminiszter számított is a tanítóság ilyen jellegű elhivatottságára már a tankötelezettségi törvény megalkotásakor – tudta, hogy az elkötelezettebb néptanítók már a reformkorban vállalták ezt a feladatot –, sőt 1870-ben körrendeletben buzdította a tanítókat, hogy segítsék a műveltségben elmaradottakat az írás, olvasás, számolás és egyéb elemi ismeretek elsajátításában. Sürgette a tanítókat és a községeket, hogy alakítsanak népnevelési egyesületeket, ahol a felnőttek is megszerezhetik azokat az ismereteket, amelyeknek elsajátítását önhibájukon kívül gyermekkorban elmulasztották. A tanítók feladataként pedig a tankötelezett gyermekek oktatása mellett az általános műveltség és közhasznú ismeretek terjesztését éppúgy megjelölte, mint az analfabéta tanfolyamok szervezését és vezetését, valamint a helyi társadalmi, kulturális és közösségi szerveződésekben való aktív közreműködést. Így a tanítók feladatai a tanításon kívüli, a közösséget szolgáló tevékenységekre is kiterjedtek, s ez így volt a következő évtizedekben is, hiszen a két világháború közötti időszakban is hasonló elvárásokat fogalmazott meg Klebelsberg Kuno kultuszminiszter a tanítók felé, akik egy-egy kisebb szellemi központot teremtettek az egyre több – bár korántsem elegendő – népiskolában. A közmegebecsülésnek örvendő tanító a közösségi tanulás számos formáját (olvasókörök, ismeretterjesztés, színjátszás) valósította meg az iskola falai között, ahol

így lehetőség nyílt az intergenerációs ismeretátadásra, a mezőgazdasági ismeretterjesztésre éppúgy, mint a szórakozásra. Az előadás ezt a folyamatot, benne a tanítók szerepét mutatja be közelebbről, néhány Szeged környéki tanyai iskola, olvasókör, gazdakör példáján keresztül.